

Žarković Stjepan Zagreb
Turopoljska 8

Arhiv Dr. Franje Š. Lukšić

Zagreb dne 17. 4. 1982.

ABK 209-015-128

BIBLIOTEKA KOZLIČIĆ

P-22/1

4.

Poštovani druže por.korvete,

Na Vaše pismo od 12.4. odmah Vam odgovaram sa željom da Vam što je moguće bolje pomognem za Vaš magistarski rad. Sebe naime smatram dobrim poznavaocem prilika tadašnje ratne mornarice kao i ljudi koji su predstavljali komandni kadar.

Da odmah u početku istaknem činjenicu da je komandni kadar i to od najstarijih oficira, pa sve do netom izašlih iz vojne akademije, predstavljao sasvim poseban, odvojen kadar ljudi, ljudi više naobrazbe, gospode, despota koji su maltene smatrati da su svi ostali ljudi neka inferiorna bića, stvoreni samo za poslušnost i vršenje naredenja. Od svih meni poznatih oficira želim da napomenem samo jednoga koji je ipak pokazivao znakove nekakove čovječnosti a to je bio kap.korvete Štumberger.

Ja sam željen znanja dospio u mašinsku školu ratne mornarice i to u 9. klasu 1924.god. Prije toga sam izučio strojopravarski zanat pa sam kao radnik bio sudionik živoga kretanja radničke klase, strajkova, organizovanja i buđenja klasne svijesti u doba od 1920 do 1924.god. Mi radnička omladina imali smo dobar dodir sa studentima marksistima. Ja sam preko njih dobio u ruke Marxov k kapital, komunistički manifest i ostalo pa sam zarana upoznao marksizam i svoj pogled na svijet usmjerio na bazi dijalektičkog materijalizma.

Kako sam u mornarici i u mašinskoj školi te višem kursu za elektrostrojarstvo bio naročito istaknut kao prvi đak, a i na športskom polju sam bio uvjek i svuda prvi, stekao sam veliko poštovanje svojih drugova. Osim toga bio sam dopisni đak Vidovićeve gimnazije u Sarajevu, polagao sam privatne ispite na gimnaziji u Erceg Novom, mnogo sam učio jezike i ostala gradiva tako da su se oko mene kupili uvjek zainteresirani drugovi. Ja sam koristio tu okolnost i dosta nepažljivo iznosio marksizam kao najbolje društveno uređenje, koristiti sam svaku priliku da nagovaran drugove da ne ostanu u R.M. nego da odu u građanstvo čim istekne rok službe. Vi mene pitate da li sam ja bio komunista I tko me je primio u partiju. Druže poručniče, čovjek kao što sam ja izgraduje se sam, gledajući život oko sebe stvara svoje filozofske nazore, opredjeljuje se te konačno postaje komunista, ako je toliko pošten i častan, bez obzira na neku organizaciju ili savez komunista. U ono vrijeme nije bilo vatrenijeg pobornika za marksizam od mene a da nisam nikada ni pomislio na neki savez komunista. Ja sam bio komunista po duši i kao takav i ostao bez obzira na članske izkaznice itd.

U to vrijeme ja sam mislio da negdje valjda postoji neka organizacija ali čuo nisam o tome nikada ništa.

Kasnije sam bio odaslan u Englesku i dosjetjen gupi komisije za izgradnju podmornica. Usput da Vam napomenem da se naši ufitiljeni oficiri nisu proslala-

vili sa svojom sposobnošću. Ćim je prvom prilikom bila dana komanda jednom od njih, Kršnjaviju ili Daboviću ili Erniju, udario je pramcem podmornice u molo i razbio ga. I kasnije sam imao prilike kao član posade Nebojše da vidim kako malo znaju naši oficiri. Nesamo u pomorskom pogledu često su se osramotili nego i u tehničkom pogledu u vezi opreme podmornice bili su vrlo oskudnog znanja.

Nakon izlaska zakona o zaštiti države, to sam kasnije čuo, i zašla je i neka okružnica strogog povjerljivog karaktera da se posveti najveća pažnja po pitanju širenja marksizma u vojski i mornarici. Tako je na podmorničkoj flotili bilo nadeno nekoliko izgubljenih duša i postavljeni kao špijuni među posade. Jasno je da su isti mrzeći mene kao prvoga u svemu jedva čekali da me nekako osuđete. I tako jednoga ljetnog dana u Splitu u vrijeme popodnevnog kupanja mene pozovu da se javim komandantu i to onako gol tek izašao iz mora. Dežurni me odvede onako mokrog u oficirski pentri gdje je stajao komandant Kršnjavij sa svim oficirima postavljenim u polukrug oko njega te sa jednom rukom u depu. Kršnjavij mi nekako hrapavim glasom reče "Ti si uhapšen, budi pametan" a zatim pristupi dežurni podoficir voda palubne grane neznam mu više imana i sveza mi ruke. Iza toga su me odveli u najtamniju komoru na brodu Hvaru i tu zatvorili. Nisam još bio svijestan o čemu se zapravo radi. U međuvremenu na brodu je nastala opća premetaćina. Naročito su pretraživali moje škafete i knjige. Saslušavali sve od reda. Ispitivali što je tko rekao, kada, kako i gdje itd. Nakon nekoliko dana izvedu me iz te tamne komore i ukrcaju na specijalno pozvani tender R 10 koji je stigao iz Boke Kotorske. Vezanih ruku, ugurali su me u jedan mali prostor na palubi iznad parnoga kotla a vrata te prostorije uvezali debelom žicom jer nije bilo brave.

U Boki Kotorskoj na molu u Tivatu gdje smo pristali čekao je vod mornara sa puškama i nataknutim bodovima a komandir sa isukanom sabljom. Mornari i podoficiri sa nekih brodova dovikivali su mi pozdrave dok ih nisu razjurili oficiri. Sproveli su me u zatvor mornarske komande i to u čeliju pred čijim prozorom kao vratima je bio postavljen stražar.

Nakon nekoliko dana u mornarsku komandu stigne jedan pješadijski oficir poručnik - pravnik, te odmah započne sa saslušavanjem. To je činio znalački i u nastojanju da ja kažem gdje su cirkulari, tko vodi organizaciju, pa ču da dobijem odlikovanje itd. Dobro vladajući pojmovima dijalektike ja sam upravo uživao u filozofskom nadmetanju sa tim oficirom-pravnikom.

Molio sam ga tako da mi objasni kako to da se u konkursu raspisanom od komande mornarice traži da pitomci budu svršeni metalci, dakle radnici, a sada svi zamjeravaju tim radnicima što imaju svoju klasnu svijest i svoj karakter. Konačno nakon desetak dana maltretiranja, noćnih saslušavanja istraga se je završila. Koji dan iza toga čujem neku strku u krugu komande, rekoše da dolazi admiral Prica. Kada je admiral zbilja stigao prvo mu je bilo da dode u moju čeliju. Vrata se širom otvore i admirал stane na prag čelije pogleda me dušmanski i progovori: "Ti li si onaj koji ruši vojsku" Ja nekako kao disci-

plinirani vojnik pokušam da nešto kažem "Gospodine admirale narednik mašinske grane Stjepan Žarković nalazim se u zatvoru radi istrage zbog komunizma" Admiral brzo prekine moj raport i reče "Neznam ništa, ništa.. i mlateći rukama okrene se i ode.

Oko tjedan dana iza toga jedan viši podoficir me sprovede u vojni zatvor kasarne kralja Aleksandra. Putovali smo vlakom a moj podoficir je bio vrlo služben i razgovora nije bilo.

U vojnem zatvoru sam bio temeljito pretražen, slikan sa tablicom oko vrata sprijeda i sa strane, a otiske prstiju su mi uzeli sa obje ruke. Smješten sam zatim u samicu bez ležaja, samo sa jednim čebetom. U tome zatvoru sam proboravio godinu i pol, nikada ne saslušavan gotovo sasvim zaboravljen. Jednoga dana ipak me izvedoše pred sud. Osudiše me po zakonu o zaštiti države tačka 3 i 5 na baš onoliko koliko sam ležao pod istragom. Istoga dana sam bio i pušten iz zatvora. Na moje čudo pozvaše me u kancelariju i dadoše mi moju naredničku platu za čitavo vrijeme provedeno u zatvoru.

U mornarsku komandu u Tivtu sam se odmah javio čim sam stigao a komandant sav uznemiren povika kada me je ugledao "a što će sad stobom" Hranio sam se u podoficirskoj menzi i vrijeme skraćivao šetajući. Nakon nekoliko dana dadoše mi vojnu knjižicu sa krupno ispisanim redcima "Štetan po red i disciplinu u vojski i mornarici pa se radi toga otpušta s time da ga se nigdje ne primi u državnu službu"

Tako sam ja završio svoju vojnu karijeru na neki čudan način. Najprije sam bio prvi u svemu, hvaljen i odlikovan. Ćak poslan u kontrolnu komisiju u Englesku a onda najednom kao komunista, koji eto ruši vojsku, izbačen kao štetan po red i disciplinu.

Od moga službovanja koje je trebalo da traje 6 godina uračunavao jući godinu i pol mašinske škole, ja sam proveo godinu dana u Engleskoj a godinu i pol u vojnom zatvoru u Sarajevu.

Kao kruna čitave te pravne zbrke, već kada sam bio u gospodarstvu namješten kao strojar u Središnjem Uredu za osiguranje radnika, primim sudski poziv radi obnavljanja istrage po zakonu o zaštiti države t.3 i 5 od Sudbenog Stola u Zagrebu budući je viši vojni sud u Beogradu poništio presudu vojnoga suda u Sarajevu radi nekih nepravilnosti u postupku.

Na moj zahtjev čitav predmet sa spisima težine oko 8 kg predan je sudu u Split, gdje je po mome prijedlogu zločin i počinjen, pa sam nakon mjesec dva bio pozvan i na to suđenje u Split i bio osuden po zakonu o zaštiti države na upravo onoliko koliko sam ležao u istrazi ali sa time da platim sve sudske troškove. ~~Rekomendujem da nezamam novaca i da platiti ne mogu~~. Prihvatiše moju izjavu sa time da moja općina zavičajnosti Smiljan plati dgovarajuću svotu.

ABK 204-015-128

Mnogo Vas pozdravljam i želim dobar magistarski rad,

St. Žarković

BIBLIOTEKA KOZLIČIĆ

P-22/0 ÷ 3

TH.

Tema:

"REVOLUCIONARNI POKREĆ U RM
BIVŠE JUGOSLAVIJE"

Pošaljilac: STIPE ŽARKOVIĆ
TUROPOLJSKA 8
41000 ZAGREB

Primalac: Mithad Kozličić, poručnik korvete
Vladimira Nazora 12/5
52000 Pula